

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

PREBEŽNIKI IN PROBLEMATIKA ILEGALNIH MIGRACIJ V SLOVENIJI

Ljubljana, maj 2002

MATEJA SISMOND

IZJAVA

Študentka Mateja Sismond izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. Janeza Malačiča in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne_____.

Podpis:

_____

KAZALO

UVOD	1
1. OPREDELITEV POJMOV	1
2. ILEGALNI PREHODI DRŽAVNE MEJE REPUBLIKE SLOVENIJE	3
2.1. Naloge policije	3
2.2. Statistični podatki	4
2.3. Ilegalni prehodi po mejah Republike Slovenije in kraji ilegalnih prehodov	7
2.4. Načini nedovoljenega prehajanja državne meje	9
2.5. Organizacija ilegalnih prehodov in vodiči	9
2.6. Problemi zaradi nedovoljenega prehajanja državne meje	12
3. RAZLOGI ZA SELITVE PREBIVALSTVA	15
3.1. Neenak demografski razvoj	16
3.2. Velike ekonomske neenakosti	17
3.3. Različne potrebe na trgu dela	17
4. POSLEDICE SELITEV PREBIVALSTVA	18
4.1. Pozitivne posledice	18
4.2. Negativne posledice	21
5. NASTANITEV PREBEŽNIKOV IN ILEGALNIH MIGRANTOV V RS	22
5.1. Prehodni dom Republike Slovenije za tujce	22
5.2. Center za tujce	24
5.3. Azilni dom	28
6. MEDNARODNO SODELOVANJE SLOVENIJE PRI OBVLADOVANJU NEZAKONITIH MIGRACIJSKIH TOKOV	31
SKLEP	36
LITERATURA	38
VIRI	40

UVOD

Ilegalne migracije tujcev čez slovensko ozemlje so v zadnjih nekaj letih zelo narasle in s tem razburile veliko ljudi. Pereče problematike ni enostavno reševati, saj samo policijsko ukrepanje in delovanje nista dovolj. Da se problem odpravi, je potrebno najprej najti vzroke in jih potem rešiti. Pri tem je nujna angažiranost države, ki mora sodelovati z državami izvora migracijskih tokov, tranzitnimi državami in ciljnimi državami. Navedeno problematiko bom analizirala v diplomskem delu.

V prvem poglavju bom opredelila osnovne pojme, ki so vezani na temo diplomskega dela. V drugem poglavju bom opisala ilegalne prehode tujcev čez ozemlje Republike Slovenije. Naštela bom vse naloge policije, predstavila bom statistične podatke, ki so povezani z ilegalnimi migracijami v Sloveniji, in prikazala zaradi ilegalnih prehodov najbolj obremenjene meje in kraje v Slovenji. Poleg tega bom naštela vse načine, ki jih tujci uporabljajo za nezakonit prestop državne meje, in predstavila celotno organizacijo kriminalnih združb, ki se ukvarjajo s tihotapljenjem ljudi, vključno z vodiči. Na koncu drugega dela pa bodo naštetih problemi policije, ki se pojavljajo zaradi ilegalnih prehodov tujcev čez ozemlje Republike Slovenije.

Razlogi za selitve prebivalstva bodo naštetih in predstavljeni v tretjem poglavju. Neenak demografski razvoj na svetu, velike ekonomske neenakosti med državami in različne potrebe na trgu dela med posameznimi državami sprožajo migracijski tok.

V četrtem poglavju bom opisala pozitivne in negativne posledice selitev prebivalstva, v petem pa bom prikazala nastanitev prebežnikov v Prehodnem domu Republike Slovenije za tujce, v Centru za tujce in v Azilnem domu. Zadnje poglavje bo namenjeno predstavitvi mednarodnega sodelovanja Slovenije pri obvladovanju nezakonitih migracijskih tokov.

1. OPREDELITEV POJMOV

Med različnimi institucijami in vladami posameznih držav so se v preteklosti pojavila različna mnenja pri opredelitvi in definiranju pojmov, ki so vezani na ilegalne migracije. Vlade evropskih držav so pred nekaj leti podpisale sporazum o opredelitvi tihotapljenja ljudi in trgovanja z ljudmi. Tihotapljenje ljudi je vezano na nedovoljen način prehoda državne meje s

pomočjo tretjih oseb ali pa brez njih, medtem ko je trgovanje z ljudmi kompleksnejši pojem, saj vključuje poleg prostovoljnega ali prisilnega načina nedovoljenega prehoda državne meje tudi izkoriščanje delovne sile in kršenje človekovih pravic (Salt, 2000, str. 33-34).

Selitve (migracije) opredelimo kot prostorske premike posameznih prebivalcev ali selivcev (migrantov) iz odselitvenega v priselitveno območje (Malačič, 2000, str. 155). Legalni migranti izpolnjujejo vse uradne zahteve za vstop in bivanje ter imajo zaposlitev v državi, v katero so se doselili. Nelegalni ali ilegalni migranti pa ne izpolnjujejo zahtev države gostiteljice za vstop, bivanje ali opravljanje gospodarske dejavnosti (Akcijski program mednarodne konference o prebivalstvu in razvoju, 1994, str. 59-60). Med posameznimi državami se pojavljajo rahla odstopanja pri določanju pogojev za vstop, bivanje in opravljanje gospodarske dejavnosti tujcev v posamezni državi.

Pri preučevanju ilegalnih migracij ne moremo biti osredotočeni samo na migranta, ampak je treba upoštevati še druge dejavnike. Mednarodno organizirane kriminalne združbe nudijo prebežnikom celotno paleto storitev za ilegalno pot od izvorne do ciljne države in integracijo v ciljni državi, ki vključuje bivanje in zaposlitev. Te organizatorje lahko povežemo s kriminalom, česar pa ne moremo trditi tudi za prebežnike, saj so ti le žrtve kriznih stanj v posameznih državah.

Ilegalne migracije so alternativa legalnim migracijam v državah z restriktivno imigracijsko politiko. Lahko pa pomenijo tudi vstop v državo, kjer je treba na vizo čakati preveč časa ali pa je ta predraga.

Resolucija o imigracijski politiki Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 40/1999) obravnava tudi ilegalne migracije. V skladu s to resolucijo bo Slovenija preprečevala nezakonite migracije:

- z učinkovitim nadzorom meja in mejnih prehodov,
- s preventivnimi ukrepi (vizumski režim),
- z ustreznim notranjim nadzorom,
- z ustrezno kaznovalno politiko,
- z mednarodnim informativnim, pravnim, carinskim in policijskim sodelovanjem.

2. ILEGALNI PREHODI DRŽAVNE MEJE REPUBLIKE SLOVENIJE

2.1. NALOGE POLICIJE

Slovenska policija opravlja svoje naloge na državni, regionalni in lokalni ravni. Organizacijsko jo sestavljajo generalna policijska uprava, policijske uprave in policijske postaje. Policija opravlja naloge, določene z zakonom o policiji, drugimi zakoni in podzakonskimi predpisi. Temeljne naloge policije so (Poročilo o delu Policije za leto 2000, str. 5):

- varovanje življenja, osebne varnosti in premoženja ljudi;
- preprečevanje, odkrivanje in preiskovanje kaznivih dejanj in prekrškov, odkrivanje in prijemanje storilcev kaznivih dejanj in prekrškov, drugih iskanih oseb ter njihovo izročanje pristojnim organom;
- vzdrževanje javnega reda;
- nadzor in urejanje cestnega prometa;
- varovanje državne meje in izvajanje mejne kontrole;
- izvajanje predpisov o tujcih;
- varovanje določenih oseb, organov, objektov, okolišev, delovnih mest in tajnih podatkov.

Naloge, ki jih izvaja policija ali pri njih sodeluje, so (Poročilo o delu Policije za leto 2000, str. 5):

- kriminalističnotehnično in laboratorijsko preiskovanje, preiskovanje računalniške opreme in podatkov ter dajanje strokovnih mnenj;
- zbiranje, obdelovanje, posredovanje in hranjenje podatkov s področja dela policije ter upravljanje in vzdrževanje informacijskega in telekomunikacijskega sistema policije;
- spremljanje, analiziranje in ocenjevanje varnostnih razmer in dogodkov ter policijskega dela;
- informiranje pristojnih državnih organov in javnosti o delu policije, aktualnih varnostnih vprašanjih in varnostnih razmerah;
- izdelava pravnih podlag in pravil policijskega dela;
- izpopolnjevanje organiziranosti policijskega sistema in metod dela;
- zaposlovanje in razporejanje delavcev policije;
- organiziranje in izvajanje strokovnega izobraževanja, izpopolnjevanja in usposabljanja;

- predlaganje ter izvajanje finančnih načrtov in načrtov nabav policije, upravljanje in vzdrževanje zgradb, naprav in opreme policije, določanje sistemizacije, standardizacije in tipizacije materialno-tehničnih sredstev in opreme policije;
- izvajanje mednarodnih sporazumov s področja nalog policije;
- sodelovanje s tujimi policijami in mednarodnimi organizacijami s področja dela policije;
- zagotavljanje delovanja policije v izrednem stanju ali vojni.

Pri načrtovanju in izvajanju nalog policije za leto 2000 je bilo učinkovito preprečevanje nedovoljenih migracij eden izmed prednostnih ciljev policije.

2.2. STATISTIČNI PODATKI

Slovenija se srečuje z ilegalnim prehajanjem državne meje že od osamosvojitve. Kljub temu da policija uspešno deluje na področju odkrivanja teh prehodov, pa ni zanemarljivo dejstvo, da vsak ilegalen prehod državne meje ni nujno odkrit s strani policistov. Zato se statistični podatki nanašajo le na odkrite, registrirane ilegalne prehode slovenske državne meje, kjer so všteti tudi tujci, ki so mejo ilegalno uspešno prešli, vendar so bili kasneje prijeti v notranjosti države. Statistični podatki nam ne prikazujejo realne slike celotnega pojava.

J. Widgren je ocenil, da je bilo v letu 1993 v Zahodni Evropi razmerje med odkritimi in neodkritimi ilegalnimi prehodi meja ena proti najmanj štiri do šest. Mednarodna organizacija za migracije je ocenila, da na mejah po Evropi odkrijejo enega od treh ilegalnih migrantov. Zaključimo lahko, da so odkriti ilegalni prehodi državnih meja le senca vseh ilegalnih prehodov (Malačič, 2002, str. 4).

Zakon o nadzoru državne meje (Uradni list RS, št. 212-08/91-3/2) določa organizacijo in način izvajanja nadzora prehajanja čez državno mejo ali, povedano z drugimi besedami, mejno kontrolo in ukrepe varovanja državne meje. Mejna kontrola obsega osebno kontrolo, kontrolo prevoznega sredstva in kontrolo stvari. Varovanje državne meje pa obsega kontrolo gibanja oseb na državni meji z namenom preprečevanja kršitev nedotakljivosti državne meje. Prestop državne meje je dovoljen samo na mejnem prehodu z veljavno listino in v času, ki je za to določen.

Tabela 1: Število odkritih ilegalnih prehodov državne meje Republike Slovenije po letih

Leto	Število ilegalnih prehodov (Y)	Verižni indeks $(V_t = \frac{Y_t}{Y_{t-1}} * 100)$
1991	9.407	–
1992	4.746	50
1993	8.689	183
1994	4.044	46
1995	4.175	103
1996	3.877	93
1997	7.093	183
1998	13.740	194
1999	18.695	136
2000	35.892	192
2001	20.871	58

Vir: Statistični letopis MNZ 1999, str. 135, Poročilo o delu Policije za leto 2000, str. 26, Poročilo o delu Policije za leto 2001.

V letu 1996 je bilo med osebami, ki jih je policija obravnavala zaradi ilegalnega prehoda slovenske državne meje, največ državljanov Romunije (1.292), Hrvaške (600) in Turčije (148) (Poročilo o delu Ministrstva za notranje zadeve za leto 1996, str. 82). V letu 1997 so policisti obravnavali največ državljanov Romunije (2.646), Makedonije (767), Zvezne republike Jugoslavije (631) in Turčije (292) zaradi ilegalnega prehoda slovenske državne meje. V letu 1998 je bilo od skupnega števila oseb, ki jih je policija obravnavala zaradi ilegalnega prehoda slovenske državne meje, največ državljanov Zvezne republike Jugoslavije, predvsem albanske narodnosti (4.796), državljanov Romunije (3.244), Makedonije (1.303) in Turčije (866) (Poročilo o delu Policije za leto 1998, str. 30).

V letu 1999 je bilo od skupnega števila oseb, ki jih je policija obravnavala zaradi ilegalnega prehoda slovenske državne meje, največ državljanov ZRJ (8.261), in sicer predvsem albanske narodnosti, državljanov Romunije (3.050), Turčije (1.139), Makedonije (1.069) in Hrvaške (723) (Poročilo o delu Policije za leto 1999, str. 26). V letu 2000 pa je bilo med osebami, ki

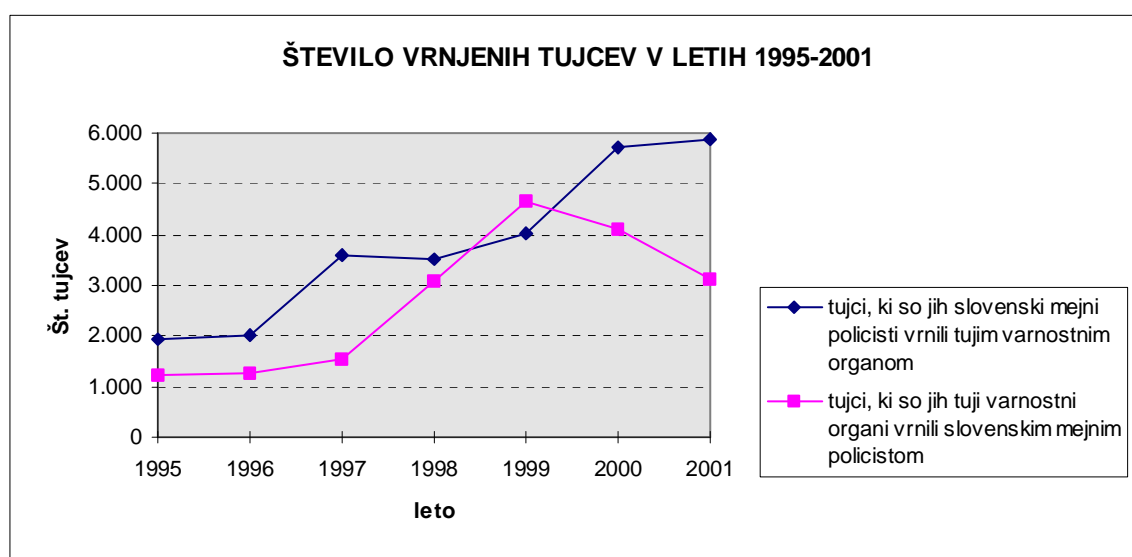

jih je policija obravnavala zaradi ilegalnega prehoda slovenske državne meje, največ državljanov Irana (14.852), Turčije (4.892), Romunije (4.304), Bangladeša (1.603), Iraka (1.403) in Zvezne republike Jugoslavije (1.369) (Poročilo o delu Policije za leto 2000, str. 25). V letu 2001 so policisti obravnavali največ državljanov Romunije (3.844), Iraka (3.219), Turčije (3.159), Zvezne republike Jugoslavije (2.785), Makedonije (1.728), Irana (1.227), Moldove (748) in Bangladeša (569) zaradi ilegalnega prehoda slovenske državne meje (Poročilo o delu Policije za leto 2001).

Slovenski policisti so na mejnih prehodih zavrnil vstop 47.635 tujcem v letu 1996, 43.791 tujcem v letu 1997, 38.642 tujcem v letu 1998, 39.740 tujcem v letu 1999, 44.908 tujcem v letu 2000 in 59.917 tujcem v letu 2001 (Poročilo o delu Ministrstva za notranje zadeve za leto 1996, str. 78, Poročilo o delu Policije za leto 1998, str. 28, Poročilo o delu Policije za leto 2000, str. 26, Poročilo o delu Policije za leto 2001).

Tuji varnostni organi so na podlagi mednarodnih sporazumov o vračanju oseb vrnili precej več tujcev na prehodu meje z Italijo kot pa z avstrijskih mejnih prehodov. Slovenski mejni policisti pa so tujim varnostnim organim vrnili več tujcev na meji s Hrvaško kot pa na meji z Madžarsko (Poročilo o delu Policije za leto 2000, str. 26).

Slika 1: Število vrnjenih tujcev med slovenskimi mejnimi policisti in tujimi varnostnimi organi v obdobju 1995-2001

Vir: Poročilo o delu Policije za leto 1999, str. 28, Poročilo o delu Policije za leto 2000, str. 27, Poročilo o delu Policije za leto 2001.

Samo na podlagi podatkov iz grafa 1 ne moremo trditi, da so slovenski mejni policisti uspešnejši od tujih varnostnih organov. Lahko pa rečemo, da je Slovenija problem ilegalnih migracij vzela resneje v roke in da skuša pri svojem delu čim manj kršiti zakone (Malačič, 2002, str. 6).

Od leta 1996 je število odkritih ilegalnih prehodov slovenske državne meje iz leta v leto skokovito naraščalo in doseglo vrhunec leta 2000 s 35.892 registriranimi ilegalnimi prehodi slovenske državne meje. Dolgoletne izkušnje policistov na tem področju in sprejetje številnih ukrepov policije za večjo učinkovitost varovanja državne meje so pripomogli, da je bilo število odkritih ilegalnih prehodov slovenske državne meje v letu 2001 manjše za 42 % v primerjavi z letom 2000. Navedena prizadevanja policistov so pripomogla tudi k večji uspešnosti pri zavračanju vstopa tujcem v Slovenijo in vračanju tujcev tujim varnostnim organom. Struktura državljanstva odkritih ilegalnih prebežnikov prehoda slovenske državne meje se je med leti spreminjala glede na varnostne razmere posameznih držav. V obdobju 1996-2001 je opazno povečanje števila obravnavanih prebežnikov iz Romunije, Turčije in Makedonije zaradi slabega socialno-ekonomskega položaja v teh državah. Število registriranih ilegalcev iz Zvezne republike Jugoslavije je od leta 1996 naraščalo vse do leta 1999 zaradi vojne na Kosovu. V letu 2000 je bilo opazno povečanje števila odkritih prebežnikov iz Irana, ki so s sarajevskega letališča prihajali v Slovenijo. Bosna in Hercegovina je na pobudo Evropske unije zanje uvedla vizume, tako da se je konec leta 2000 število nedovoljenih prehodov slovenske državne meje močno zmanjšalo. Ilegalci iz afriških in azijskih držav so politični in ekonomski migranti, njihovo število pa se je začelo povečevati šele v zadnjih nekaj letih.

2.3. ILEGALNI PREHODI PO MEJAH REPUBLIKE SLOVENIJE IN KRAJI ILEGALNIH PREHODOV

Prebežniki skušajo ilegalno priti v Slovenijo na meji s Hrvaško in na meji z Madžarsko. Po uspelem prehodu meje večina ilegalcev izkoristi Slovenijo kot tranzitno državo za nadaljnji pobeg v Italijo ali Avstrijo, ki sta lahko ciljni ali pa samo prehodni državi, v kolikor nadaljujejo pot v ostale razvite države zahodne Evrope. Pri tem sta meji s Hrvaško in z Italijo bolj obremenjeni kot pa meji z Madžarsko in Avstrijo.

Tabela 2: Odkriti ilegalni prehodi slovenske državne meje v obdobju 1995-2001 glede na državno mejo s sosednjimi državami

Leto	Državna meja				Notranjost	Skupaj
	Hrvaška	Italija	Avstrija	Madžarska		
1995 Št.	2.375	664	421	665	50	4.175
%	56,9	15,9	10,1	15,9	1,2	100,0
1996 Št.	1.608	1.319	118	811	21	3.877
%	41,5	34,0	3,0	20,9	0,6	100,0
1997 Št.	3.320	1.750	254	1.733	36	7.093
%	46,8	24,7	3,6	24,4	0,5	100,0
1998 Št.	4.921	3.407	715	4.014	683	13.740
%	35,8	24,8	5,2	29,2	5,0	100,0
1999 Št.	8.212	4.160	1.060	4.200	1.063	18.695
%	43,9	22,2	5,7	22,5	5,7	100,0
2000 Št.	25.809	3.574	578	4.799	1.132	35.892
%	71,9	10,0	1,6	13,4	3,1	100,0
2001 Št.	12.687	4.815	252	2.180	937	20.871
%	60,8	23,1	1,2	10,4	4,5	100,0

Vir: Malačič, 2002, str. 6.

Največ prijatih ilegalcev je bilo tako ugotovljenih v bližini mejnega prehoda Dolga vas s Kobilskim kanalom in na območju vasi Kobilje, v bližini mejnega prehoda Obrežje pri Kalinu oziroma Slovenski vasi, v bližini mejnih prehodov Fernetiči, Škofije, Podgorje, Dragonja, na območju Kolodvorske ulice v Novi Gorici, ki poteka vzporedno z mejo, na območju Pristave pri Novi Gorici, kjer cesta poteka vzporedno z mejo, na območju Goriških brd (Batis, 1999, str. 205).

V letu 2000 so policijske enote na območju policijske uprave Nova Gorica opravljale nadzor in varovanje državne meje v skladu s programsko usmeritvijo generalne policijske uprave, usmeritvami policijske uprave Nova Gorica, lastnimi programi dela ter v skladu z načrtom varovanja državne meje na območju policijske uprave Nova Gorica in sicer v okviru kadrovske možnosti. Med letom je bilo izvedenih devet poostrenih kontrol državne meje, od

tega v šestih primerih tudi s sodelovanjem italijanske strani. Na policijski upravi Nova Gorica so v letu 2000 prvič zabeležili prijetje večjih skupin ilegalnih prebežnikov, ki so v Novo Gorico pripotovali z rednimi avtobusi iz Ljubljane z namenom pobega v Italijo (Interno gradivo Policijske uprave Nova Gorica). Navedena prizadevanja so deloma pripomogla tudi k temu, da je bilo v letu 2000 glede na leto 1999 manj ilegalnih prehodov na meji z Italijo.

2.4. NAČINI NEDOVOLJENEGA PREHAJANJA DRŽAVNE MEJE

Največ tujcev skuša ilegalno prestopiti državno mejo peš skozi gozdove in travnike, ki so v bližini mejnih prehodov, v nekoliko manjši meri pa skriti v osebnih in tovornih vozilih. Policisti so ugotovili, da so bila nekatera vozila prav predelana za tovrstno dejavnost. Tretji način, ki ga tujci uporabljajo za ilegalen prehod meje, je uporaba ponarejenih potnih listin. Ta način uporabljajo v primeru, da nimajo dovolj denarja za plačilo vodičev, ker je nabava ponarejenih dokumentov cenejša, in v primeru, ko so bili na meji s Hrvaško ali Madžarsko že prijati in poskušajo državno mejo zato prestopiti na tak način. V preteklosti so že odkrili mreže ponarejevalcev potnih listin, ki so to storitev opravljali za plačilo 5.000 nemških mark. Zanimiv je tudi primer organizatorjev iz Subotice, ki so ilegalcem za plačilo 3.500 nemških mark priskrbeli ponarejene slovenske potne liste, jih odpeljali v Slovenijo, kjer so jim le-te odvzeli in jih uporabili za druge ilegalce (Batis, 1999, str. 207-208).

2.5. ORGANIZACIJA ILEGALNIH PREHODOV IN VODIČI

V letu 1998 so v Sloveniji začeli naraščati organizirani pobegi čez državno mejo, za katerimi stojijo dobro organizirane mednarodne kriminalne združbe. Tovrstna dejavnost jim prinaša velike zasluge s tihotapljenjem, prevažanjem ljudi ter z njihovim zaposlovanjem in prebivanjem na črno. Svetovni letni prihodek trgovanja z ljudmi znaša med 5 in 7 milijardami dolarjev (Salt, Stein, 1997, str. 472). Mednarodno organizirane kriminalne združbe za tihotapljenje in trgovanje z ljudmi so dobro organizirane, mednarodno povezane, profesionalno, hierarhično, fleksibilno organizirane in disciplinarne. Na vrhu hierarhije vodja celotne združbe nadzira celotno pot od izvirne do ciljne države. Pod njim se v hierarhiji nahajajo vodje v posamezni državi, skozi katero poteka pot. Na dnu hierarhično urejene združbe so dvojezično sestavljene skupine oseb na obeh straneh meje, lokalni vodiči in posamezniki, ki skrbijo za prevoz ali pa samo posodijo avto (Salt, 2000, str. 42-43).

Mednarodno organizirane kriminalne združbe uporabljajo lokalne vodiče, ki so specializirani za posamezna področja. Ilegalci potujejo po etapah; za vsako etapo obstaja najmanj en vodič, ki ilegalce usmerja in jih po končani etapi preda drugemu vodiču. Vsak vodič mora svoje področje poznati do podrobnosti. Etape so sestavljene iz prevozov z osebnimi vozili, tovornimi vozili, s sredstvi javnega prevoza, s taksiji, z motornimi kolesi in kolesi. Organizatorji pri svojem delu uporabljajo najsodobnejša sredstva za nočno opazovanje in komuniciranje. Z radijskimi postajami prisluškujejo komuniciranju policije in tako ugotavljajo lokacije policijskih enot. Velikokrat se zgodi, da posamezno etapo najprej prevozi en vodič, ki kontrolira stanje na poti in obvešča drugega vodiča s prebežniki, ki vozi nekaj kilometrov za njim. Znani so tudi primeri, ko je prvi vodič namerno povzročil prometno nesrečo in preusmeril pozornost policijskih patrulj na nesrečo, tako da je drugi vodič s prebežniki neopazno peljal mimo. Policisti so se srečali tudi že s primerom, ko je prvi vodič žrtvoval manjšo skupino ilegalcev, da jih je odkrila policija, medtem ko je drugi vodič peljal glavino prebežnikov, ko so se policijske enote umaknile. Takšna organizacija ilegalnih pobegov je značilna za državljane Zvezne republike Jugoslavije, afriških in azijskih držav, medtem ko romunski državljani večino nedovoljenih pobegov opravijo neorganizirano. Pri njih so policisti odkrili zemljevide, ki natančno opisujejo pot od Romunije do Italije (Batis, 1999, str. 207-208).

Kot že omenjeno, je največ vodičev del dobro organiziranih mednarodnih združb. Vodiči pa so tudi lokalni vodniki, ki delujejo samostojno ali v navezi z manjšo skupino. Njihove storitve so nekoliko cenejše. S tem poslom se ukvarja čedalje več posameznikov ob koncu tedna, saj so ob delavnikih zaposleni in jim to pomeni dodaten zaslužek. Tudi zdomci se pojavljajo kot vodiči ali prevozniki, saj v začetku tedna prihajajo na delo v Slovenijo. Povsem samostojno skupino pa sestavljajo osebe, ki so nudile pomoč sorodnikom in znancem, a niso zahtevale plačila (Batis, 1999, str. 211). Posledica dolgoletnih izkušenj policistov in sodelovanja Slovenije z drugimi državami je naraščajoče število odkritih organizatorjev ilegalnih prehodov v Sloveniji v zadnjih letih.

Tabela 3: Število odkritih organizatorjev ilegalnih prehodov v Sloveniji po letih

Leto	Število odkritih organizatorjev ilegalnih prehodov (Y)	Verižni indeks ($V_t = \frac{Y_t}{Y_{t-1}} * 100$)
1992	220	-
1993	362	164,5
1994	248	68,5
1995	175	70,5
1996	101	57,7
1997	294	291
1998	441	150
1999	695	157,5

Vir: Statistični letopis MNZ 1999, str. 136, Statistični letopis MNZ 2000, str. 144.

V Sloveniji je dobro poznan primer mednarodne mreže tihotapcev ljudi na čelu z Josipom Lončaričem, ki je ljudi tihotapil skupaj s pomočniki. Vsa organizacija je imela mednarodne razsežnosti, kar dokazuje ugotovitev policistov, da naj bi imela Lončaričeva organizacija zveze na Kitajskem, Filipinih, v Bangladešu, Turčiji, Romuniji, Moldaviji, Jugoslaviji, Bosni in Hercegovini, na Hrvaškem in v Italiji. Lončaričeva mreža je v Italijo pretihotapila več kot 12.000 prebežnikov iz Kitajske, Bangladeša, Filipinov in Irana. Ti so za pot plačali tudi do 27.000 nemških mark oziroma od 15.000 do 20.000 ameriških dolarjev (Caharijas, 2000, str. 19).

Slovenska policija je Josipa Lončariča aretirala 27.11.2000, mu odredila pripor in ga januarja 2002 spustila na prostost z obvezo, da se dvakrat tedensko javlja na policijski postaji. Sodišče je Lončariču odpravilo pripor, ker je razsodilo, da tihotapska pot, ki pelje mimo Slovenije, pri nas ni kazniva. S tem je propadel del obtožnice, ki je Lončariču očital, da je skupaj s sodelavci tihotapil ljudi po morju iz Hrvaške v Italijo. Pri tem se postavlja vprašanje, kakšen kazenski postopek imamo, če dopušča, da se šele po 14 mesecih pripora in razprav ugotovi, da tisto, za kar naj bi bil obtoženec obtožen, sploh ni kaznivo dejanje. Tako je Lončariču ostal le očitok tožilstva, da je sodeloval pri ilegalnem prehodu 15 Kitajcev čez slovensko ozemlje. Po mnenju sodišča teža tega kaznivega dejanja ni tolikšna, da bi bilo obtoženca še upravičeno zadrževati v priporu (Franz, Vipotnik, 2002, str. 22). Tožilci so na podlagi Lončaričevega primera podali

pobudo za spremembo zakonodaje, da bi lahko tiste, ki s slovenskega ozemlja organizirajo ilegalne prehode čez meje v tujini, ustrezno kaznovali. Vprašljiva postaja tudi ustavna določba, da slovenske državljanke ni mogoče izročiti tujini.

Lončarić je bil namreč že obsojen na šest mesecev zapora na Hrvaškem in šest let zapora v Italiji zaradi tihotapljenja ljudi. Ker pa ima slovensko državljanstvo, ne Italija ne Hrvaška nista mogli zahtevati njegove izročitve. Izvršitev kazni na Hrvaškem je Lončariću zastarala zato mu zaporna kazen ne grozi več. Ker pa ima Lončarić tudi hrvaško državljanstvo, odprava pripora v Sloveniji pomeni, da lahko pobegne na Hrvaško. V tej državi pa veljajo podobni predpisi kot pri nas, saj Hrvaška svojih državljanov ne more izročiti tuji državi, torej tudi Sloveniji ne, čeprav bi bil pri nas obsojen na zaporno kazen. Italijanskega pravnega akta, obtožnice, v Sloveniji ni bilo mogoče vložiti neposredno, ker v Italiji nimajo predhodnega postopka in Lončarića niso zaslišali. Pri nas pa je pravni sistem drugačen in je zato treba najprej vložiti zahtevo za preiskavo ter osumljenca v tem predhodnem postopku zaslišati (Franz, Vipotnik, 2002, str. 22).

Novogoriški kriminalisti so konec aprila 2001 razkrinkali štirinajst ljudi, ki so se ukvarjali s tihotapljenjem ljudi čez državno mejo iz koristoljubja. Med njimi je bilo dvanajst Slovencev, en Italijan in en Ukrajinec. Prebežnike iz različnih držav, ki so tudi v Slovenijo prišli na nezakonit način, so največkrat prevzemali v Ljubljani in jih zatem odpeljali z osebnimi avtomobili čez slovensko-italijansko mejo v Goriških brdih. Pri prevozu prebežnikov so na cesto naprej poslali izvidnike, ki so prevoznike opozarjali na policijske patrolje (Umer, 2001, str. 13).

Ob skupnem sodelovanju in pomoči so slovenski, italijanski in hrvaški policisti decembra 2001 razkrinkali mrežo sedmih tihotapcev ljudi iz Slovenije, Hrvaške in Italije, ki so prebežnikom albanske narodnosti zaračunavali po 1000 nemških mark za prevoz čez slovensko ozemlje iz Hrvaške v Italijo.

2.6. PROBLEMI ZARADI NEDOVOLJENEGA PREHAJANJA DRŽAVNE MEJE

Prvi problem, s katerim se policija srečuje pri nedovoljenem prehajanju prebežnikov čez državno mejo, je slaba kadrovska zasedba enot na meji. Rešitev je v zaposlitvi novih policistov oziroma premestitvi policistov iz notranjosti države. Vendar bi pri premeščanju policistov

prišlo do težav, saj ti ne poznajo ozemlja in ljudi ob meji. To dokazuje primer italijanske policije, ki je v avgustu 2001 izvedla akcijo na slovensko-italijanski meji na območju Goriške, kamor je prispelo 210 policistov z območja Benetk, Firenc, Bologne in Milana, da bi zajezili val prebežnikov. Tehnično so bili dobro opremljeni, saj so imeli na voljo tri vozila, opremljena za daljinsko nočno opazovanje mejnega prostora, in sodobne radarje. Del policistov je opravljal obhode mejnega območja, drugi del pa je služil prevozu ilegalcev, ki jih niso mogli vrniti sosednjim državam (Kante, 2001, str. 1). Rezultati te akcije so bili slabi, saj so policisti ravno začeli spoznavati razmere, ko je bilo akcije že konec. Slabo so poznali teren in imigracijske tokove, določena območja pa niso zavarovali.

Policijska uprava Nova Gorica je konec avgusta 2001 zaradi kritik vodstva slovenske policije povečala število policistov na slovensko-italijanski meji, in sicer s premeščanjem policistov iz regije. V prvih osmih mesecih leta 2001 je namreč slovensko-italijansko mejo ilegalno prešlo 4.403 tujcev, kar je za 60 % več kot v istem obdobju leta 2000 (Marussig, 2001, str. 24).

Drugi problem je neustrezna prostorska opremljenost policijskih enot. Pri zajetju večjega števila ilegalnih prebežnikov se pojavi problem prostora za pridržanje, s tem pa je povezan tudi prevoz ilegalcev z intervencijskim vozilom. Tretji problem je hramba osebnih in tovornih vozil, ki so prevažala prebežnike, saj policija nima ustreznih prostorov za to.

Četrti problem je zdravstveno in sanitarno stanje prebežnikov. Zaradi nevarnosti prenosa nalezljivih bolezni iz držav tretjega sveta v razviti svet morajo biti ti ljudje ustrezno zdravstveno pregledani. Vsaka država teži k temu, da je ne bi ogrožale bolezni iz držav tretjega sveta. Nekatere države zdravstveno testirajo priseljence glede posameznih bolezni. Mednarodna organizacija za migracije v 50 letih delovanja skrbi tudi za zdravstveno zaščito priseljencev v več kot 70 državah sveta. V času od 1987 do 1991 je Mednarodna organizacija za migracije testirala približno 300.000 migrantov v jugovzhodni Aziji glede virusa HIV in vsi testi so bili negativni. Stroški testiranja so znašali 3 milijone dolarjev (Gushulak, Keane, 2001, str. 29, 35, 37).

Peti problem je sporazumevanje z ilegalci. Znanje tujih jezikov je pri policistih na nizki ravni. V določenih primerih si policisti pomagajo z lastnim znanjem enega izmed tujih svetovnih jezikov, predvsem nemščine, angleščine in italijanščine, če ta jezik zna tudi prebežnik. Zaplete pa se, ko

ilegalci ne znajo enega izmed svetovnih jezikov, policaji pa ne ruskega, romunskega, kitajskega, makedonskega, arabskega in hindujskega jezika. Zaradi tega policija uporablja prevajalce, stroški prevajanja znašajo v povprečju 12.000 tolarjev na uro. Dodaten problem pri tem pa je, da za določene tuje jezike prevajalca ni mogoče zagotoviti ali pa je nedosegljiv. Od uspešne komunikacije je odvisen celoten nadaljnji potek postopka s prebežniki. Vodenje postopkov s tujci je za policijo strošek, sestavljen iz (Virjent, Vukan, 2001, str. 582, 589, 590):

- opravljenih ur policistov in prevoženih kilometrov s službenimi vozili;
- plačila prevajalcu za opravljene ure prevajanja;
- plačila opravljenih kilometrov, ki ga je v zvezi s tem imel prevajalec;
- plačila zagotovljene prehrane prebežnikom v postopku na policijskih enotah.

Šesti problem je finančne narave. Finančna sredstva za plače in materialne stroške policije so načrtovana v okviru proračunskih postavk policije, medtem ko so sredstva za investicije in investicijsko vzdrževanje pri policiji načrtovana v okviru proračunskih postavk Ministrstva za notranje zadeve. Policija se srečuje s previsokimi materialnimi stroški glede na odobrena sredstva, deloma tudi zaradi povečanega obsega dela na področju nedovoljenih migracij. V zadnjih nekaj letih so na proračunski postavki za materialne stroške morali prenašati obveznosti iz prejšnjega leta v breme sredstev za naslednje leto. Materialni stroški so v letu 1999 znašali dobre 4,5 milijarde tolarjev, v letu 2000 dobrih 5 milijard tolarjev in v letu 2001 že kar 6,8 milijard tolarjev.

Sloveniji je bila v okviru programov Phare dodeljena pomoč za vzpostavitev ustreznega informacijsko-telekomunikacijskega sistema glede na schengenske standarde. Slovenija se je leta 1997 vključila v nacionalni program Phare, kjer so ji bila odobrena sredstva v višini 0,3 milijona evrov za twinning projekt na področju nadzora državne meje s partnerskima državama Nemčijo in Avstrijo. Leta 1999 je bilo Sloveniji v okviru programa Phare namenjenih 4,25 milijona evrov, od tega 0,95 milijona evrov za izgradnjo institucij in 3,3 milijona evrov za investicije v informacijsko in telekomunikacijsko opremo. V programu Phare za leto 2000 je bilo Sloveniji dodeljeno 3,28 milijona evrov za investicije v informacijsko in telekomunikacijsko opremo, 2,54 milijona evrov za tehnično opremo za nadzor državne meje in 0,3 milijona evrov za twinning projekt. V okviru programa Phare za leto 2001 je bilo Sloveniji namenjenih 6 milijonov evrov, od tega 2,15 milijona evrov za informacijsko in

telekomunikacijsko opremo, 0,8 milijona evrov za tehnično opremo za nadzor državne meje, 1,55 milijona evrov za Azilni dom in 1 milijon evrov za Center za tujce. Slovenija načrtuje pomoč iz programa Phare za leto 2002 v višini 5 milijonov evrov in 4,5 milijona evrov leta 2003. Skupaj je Sloveniji namenjenih 26,17 milijona evrov pomoči iz nacionalnega programa Phare, ki so namenjeni financiranju nakupa naprav za nočno opazovanje, naprav za ugotavljanje ponarejenih potnih listin, sistema za avtomatsko identifikacijo prstnih odtisov, računalniške opreme za vzpostavitev Informacijsko-dokumentacijskega centra za migracije, video sistemov za kontrolo vozil in mejnih prehodov, prenosne termovizijske kamere, radarja za nadzor meje z Avstrijo in Italijo in optičnih čitalcev potnih listin. Ta denar je namenjen tudi izgradnji lokalnega računalniškega omrežja na mejnih prehodih in možnosti hitrejšega prenosa zahtevnejših podatkov z mejnih prehodov do centralnega računalnika. Pri izgradnji institucij je namenjena pomoč v obliki twinning programov. Gre namreč za pomoč partnerske države državi kandidatki v procesu prilagajanja Evropski uniji. Twinning programi so kompleksni in vključujejo enoletno pomoč svetovalca, seminarje, delavnice in študijske obiske (Interno gradivo Ministrstva za notranje zadeve).

3. RAZLOGI ZA SELITVE PREBIVALSTVA

Glavni razlogi za selitve prebivalstva so družbene, gospodarske, demografske, ekonomske, verske, politične in družinske razmere. Tako so selitve posledica razdruževalnih nagibov, nacionalno-etničnih razlogov, pomanjkanja, politične nestabilnosti, gospodarskih kriz, zaostalosti, nezaposlenosti, osebnih težav, diskriminacij, spopadov, konfliktov, protestov, uporov, vojnih razmer in napetosti, obubožanja in upanja na boljše življenje. Migracije se pojavljajo tudi zaradi kulturno-religioznih nesporazumov, demografske izčrpanosti določenega dela sveta in prenaseljenosti drugega (Pečar, 1998, str. 4).

Sodobni migracijski tokovi so eden izmed globalizacijskih pojavov 20. in 21. stoletja. Realno je pričakovanje, da bodo v prihodnje postali izjemno dramatični, saj jih poganja neenak demografski razvoj, velike ekonomske neenakosti in različne potrebe na trgu dela. Na svetovni ravni ni izoblikovanih pravih migracijskih politik, pri tem zaostajata tako Evropska unija kot tudi Slovenija (Kovač, 2001, str. 16).

3.1. NEENAK DEMOGRAFSKI RAZVOJ

Za razvite države je značilna prenizka rodnost, pretirano staranje prebivalstva in negativne vrednosti naravnega prirastka. Za nerazvite države pa je značilno ravno nasprotno, saj imajo visoke pozitivne vrednosti naravnega prirastka, mlado in številčno prebivalstvo.

Tabela 4: Indeks staranja po regijah in državah - 1999

Regije, države	Število prebivalcev v starostni skupini 0-14 let (P_{0-14})	Število prebivalcev v starostni skupini 65 let in več (P_{65+})	Indeks staranja ($I_s = \frac{P_{65+}}{P_{0-14}} * 100$)
Afrika	331.530.000	23.130.000	6,9
Azija	1.163.840.000	218.220.000	18,7
Severna Amerika	171.150.000	105.950.000	61,9
Evropa	104.760.000	87.300.000	83,3
• Severna	18.050.000	14.250.000	78,9
• Zahodna	31.110.000	27.450.000	88,2
Nemčija	13.120.000	13.120.000	100
Italija	8.700.000	9.860.000	113,3
Velika Britanija	11.210.000	9.440.000	84,2
Švedska	1.710.000	1.530.000	89,4
• Južna	24.650.000	23.200.000	94,1
• Vzhodna	31.800.000	20.670.000	65
OECD	233.520.000	144.560.000	61,9
Slovenija	320.374	275.400	86,0
Svet	1.854.420.000	418.740.000	22,5

Vir: Trends in international migration, 1999, str. 35,36, Statistične informacije, št. 107/2000, str. 32.

Če prikažemo svetovna nesorazmerja v številkah, lahko vidimo, da živi ena petina svetovnega prebivalstva na razvitem severu, med njimi je 60 % ljudi starejših od 65 let. Ta petina uživa tri četrtine svetovnega bogastva, energetskih in drugih virov. Ostale štiri petine prebivalstva so

odvisne od četrtnine svetovnega bogastva. Med temi štirimi petinami je 60 % ljudi na jugu mlajših od 15 let (Pudgar, 2000, str. 9).

3.2. VELIKE EKONOMSKE NEENAKOSTI

Za nerazvite države je značilna velika revščina, za razvite države pa kar visoka življenjska raven ljudi. Poročilo Razvojnega programa Organizacije združenih narodov za leto 1997 ugotavlja, da od 5,5 milijarde ljudi na svetu kar 1,3 milijarde ne zasluži niti dolarja na dan, da je na svetovnem jugu čedalje večje pomanjkanje hrane in da revščina povsod po svetu najbolj prizadeva otroke, ženske in stare. Migracije so nevarno eksplozivne in sicer toliko bolj, kolikor na drugi strani narašča bogastvo posameznikov. Premoženje desetih najbogatejših ljudi je enakovredno dohodkom 47 držav podsaharske Afrike (Pečar, 1998, str. 5).

3.3. RAZLIČNE POTREBE NA TRGU DELA

V nerazvitih državah je povpraševanje po delu bistveno večje od ponudbe, kar pomeni, da je velika večina ljudi brez dela, tisti pa, ki delajo, ne zaslužijo dovolj, da bi preživljali sebe in številčno družino. V razvitih državah pa je v prihodnosti mogoče pričakovati, da bo zaradi prenizke rodnosti ponudba dela večja od povpraševanja.

Podatki o neto migracijah (imigracije - emigracije = neto migracije) v posameznih razvitejših državah Evrope v izbranih letih obdobja 1970-2000, ki jih prikazuje tabela, govorijo o tem, da so bile migracije odvisne od dogajanj na trgu dela zaradi ekonomskih neenakosti, demografski razlogi pa še niso vplivali na migracijska gibanja (Malačič, 2000, str. 252).

Tabela 5: Neto migracije (v %) v posameznih razvitejših državah Evrope v izbranih letih obdobja 1970-2000

Leto	1970	1975	1980	1985	1990	1993	1997	2000
Država								
Avstrija	0.14	-0.32	0.12	0.10	1.60	0.51	0.04	0.21
Danska	0.24	-0.17	0.01	0.19	0.16	0.21	0.22	0.19
Francija	0.36	0.03	0.08	0.07	0.14	0.16	0.07	0.09
Italija	-0.07	0.04	0.01	0.16	0.03	0.32	0.22	0.31
Madžarska	-0.02	-0.01	-0.07	-0.20	0.00	0.00	0.00	0.00
Nemčija	0.95	-0.32	0.51	0.15	0.83	0.57	0.13	0.12
Slovenija	0.09	0.38	0.28	0.18	0.11	-0.04	-0.07	0.14
Španija	-0.09	0.04	0.30	0.05	0.01	0.07	0.09	0.91
Švedska	0.61	0.20	0.11	0.13	0.41	0.36	0.07	0.28
Švica	-0.29	-0.91	0.27	0.21	0.84	0.57	-0.04	0.33

Vir: Malačič, 2000, str. 251, Recent demographic developments in Europe 2001, str. 47.

4. POSLEDICE SELITEV PREBIVALSTVA

4.1. POZITIVNE POSLEDICE

Mednarodne migracije bodo v prihodnjih desetletjih v razvitih državah, kjer velja moderna reprodukcija prebivalstva, zelo pomemben dejavnik odpravljanja večjih motenj reprodukcijskega procesa. Imigranti v mlajši dobi življenja bi tako rešili problem prenizke rodnosti in pretiranega staranja prebivalstva v razvitih državah. Tako bodo morale razvite države svojo prihodnjo imigracijsko politiko prilagoditi potrebam, ki bodo izvirale iz motenj reprodukcijskega procesa zaradi prenizke rodnosti (Malačič, 2000, str. 250-251).

Priseljevanje vpliva na povečanje števila prebivalcev in v tem okviru delovne sile v dani državi na dva načina:

- neposredno: večina priseljencev spada v starostne skupine, ki predstavljajo aktivno prebivalstvo;
- posredno: večja rodnost imigrantk.

Če upoštevamo le prvi način vpliva priseljevanja na demografski razvoj in obseg delovne sile, bi bile po ocenah OECD v državah Evropske unije za nevtralizacijo trendov staranja prebivalstva potrebne v obdobju 2010-2020 neto priselitve 47 milijonov aktivnih oseb, kar je sedemkrat več od dejanskih neto priselitev v obdobju 1985-1995. V primeru kombiniranja prvega in drugega načina pa bi bila ta številka nekoliko manjša (Bevc, 2000, str. 3).

Razlogi za politiko potencialnega in selektivnega odpiranja Slovenije za imigracije so (Verlič, 2000, str. 1127- 1130):

- staranje prebivalstva in posledično zmanjšanje aktivnega prebivalstva,
- nefleksibilnost trga dela,
- obstoj in obseg sive ekonomije.

Demografske razmere v Sloveniji so skorajda enake tistim v razvitih državah. Že več desetletij rodnost upada, prisotno je močno staranje prebivalstva, tako da ima Slovenija od leta 1997 naprej negativni naravni prirast. Od leta 1996 pa do septembra 2001 se je v Sloveniji na podlagi naravnega gibanja prebivalstva število prebivalcev zmanjšalo skupaj za 4.192 oseb (Mesečni statistični pregled Republike Slovenije št. 12/2001, str. 16).

Demografske značilnosti Slovenije po napovedih nakazujejo, da se bo morala naša država odpreti za nove prilive priseljenih na področju zaposlovanja. Potreba se bo izrazito pokazala takrat, ko se bodo povišale stopnje gospodarske rasti in bosta relativno manj mobilna domača delovna sila in neprilagodljiv trg predstavljala omejitve za rast. Imigracijo je potrebno omejiti na tiste potrebe na trgu dela, ki se jih ne da zapolniti z domačimi kadri. Največ možnosti za zaposlovanje ilegalnih priseljencev je na področju sive ekonomije (Verlič, 2000, str. 1128-1129).

Delodajalci, ki so soočeni z rastjo stroškov dela in mednarodno konkurenco, se potegujejo za zaposlovanje priseljencev, saj so ti pripravljene delati za nižje plače in ob slabših pogojih dela. So prilagodljivejši, bolj mobilni in manj sindikalno organizirani kot domači prebivalci. Delodajalec ima možnost izbire, da priseljence zaposli na legalen ali pa illegalen način. Za priseljenca, ki ne dobi delovne vize, je illegalna zaposlitev edini način, da dobi delo. Dodatna prednost delodajalca v primeru ilegalne zaposlitve priseljenca se kaže v tem, da odpade

plačevanje socialnih stroškov, ki bi v primeru legalne zaposlitve predstavljali delodajalcu dodaten strošek. Zaradi kazni, katerim je izpostavljen delodajalec, če ilegalno zaposluje priseljence, jih bo le-ta pripravljen zaposlovati tako dolgo, dokler bo pričakovan strošek kazni nižji od razlike med stroški ilegalno in legalno zaposlenih (Bevc, 2000, str. 9, 18).

Tako kot Evropska unija tudi Slovenija potrebuje migracijsko politiko, ki naj bi že s sedanjimi ukrepi preprečila nastanek neljubih težav v prihodnosti. Trenutne demografske razmere v Sloveniji kažejo na nastajanje številnih problemov v prihodnosti, z njihovim sedanjim reševanjem pa bi se na nek način odpravil tudi aktualen problem ilegalnih migracij v Sloveniji.

Eno izmed rešitev ponuja Bogomir Kovač v članku z naslovom Tujci so samo ogledalo političnih, kulturnih, ekonomskih čudaštev v reviji Finance. Migracijska politika mora najprej določiti število legalnih priseljencev, ki jih država lahko sprejme. To je približno en odstotek celotne populacije, v Sloveniji bi tako ta številka znašala približno 20.000 priseljencev letno. Petino teh priseljencev bi morala slovenska družba kasneje integrirati. Druga raven migracijske politike je razlikovanje med tujci, ki ustrezajo potrebam našega trga dela in interesom gospodarstva. Zadnja raven migracijske politike je sistem ekonomske, socialne in kulturne integracije tujcev v slovensko družbo na temelju spoštovanja človekovih pravic. Ekonomsko najučinkovitejši in družbeno najpravičnejši model odpravljanja problema nelegalnih migracij bi bila prodaja legalnih pravic tujcem. Država bi tako dobila lasten vir sredstev za reševanje problemov z ilegalnimi migracijami, odpravljeno pa bi bilo mafijsko trgovanje z ljudmi. S tega vidika predstavljajo migracijski procesi razvojno priložnost, ne pa socialni strošek (Kovač, 2001, str. 16).

Ekonomika javne izbire ponuja rešitev za odpravo nesorazmerja med ponudbo in povpraševanjem po migracijskih storitvah s trgom prebežnikov. Na njem je pravica do prehoda ali do azila ekonomska dobrina s svojo ceno. Prebežnik, ki je ilegalno zajet in kupi pravico do prehoda ali azila, postane legalni prebežnik. Država s tem postane legalni konkurent črnemu trgu in kriminalnim združbam pri realokaciji sredstev prebežnikov, tako da prebežnikom ponudi nižjo ceno za odkup pravice do prehoda ali azila, kot pa prebežniki plačajo črnemu trgu za ilegalno pot v ciljne države. Na tak način se odpravi povpraševanje po ilegalnih prehodih na črnem trgu, obenem pa se reši problem ilegalnih migracij (Kovač, 2001, str. 7).

4.2. NEGATIVNE POSLEDICE

V razvitih državah se v glavah ljudi ne more kar čez noč spremeniti mišljenje, ki ga imajo v zvezi z imigranti in reprodukcijo. Potrebna je korenita človekova sprememba v načinu razmišljanja in v pogledu na svet. Ljudje se morajo začeti zavedati dolgoročnih posledic svojih ukrepov. Prenizka rodnost na eni strani ter naraščajoče sovraštvo do tujcev in izrazita omejevalnost v imigracijski politiki na drugi strani ne dajeta vtisa o perspektivni prihodnosti v razvitih državah. Omejevalna imigracijska politika se kaže v sistemu kvot, viz, dovoljenj za bivanje, da sploh ne govorimo o migrantih, ki vstopajo ali bivajo v teh državah na illegalen način, saj so opredeljeni kot največji kriminalci, čeprav s svojim življenjem in delom ne ogrožajo nikogar.

Odnos Slovencev do legalnih oz. ilegalnih migrantov je enak kot v Evropski uniji. Imigranti so deležni zmerjanja, groženj, poniževanja, njihovo nastanitev v različnih krajih po Sloveniji odklanjajo vsi okoliški prebivalci. Vzpostavljeno je ksenofobično javno mnenje v zvezi z imigranti, ki je ponekod preraslo v rasizem.

Nastanek ksenofobije oz. rasizma je povzročila kombinacija naslednjih elementov (Jalušič, 2001, str. 1037):

- politik državnih institucij,
- mobilizacije državljanov na lokalni ravni,
- politike medijev kot oblikovalcev javnega mnenja,
- policijskega ravnanja z imigranti,
- dolgoletnega oblikovanja latentne sovražnosti do tujcev in drugačnosti,
- odsotnosti oblikovanja interetničnih in interkulturnih komunikacij med obstoječimi različnimi posamezniki in skupinami,
- odsotnosti kakršnega koli načrtovanja migracijskih politik, edina politika je bila preprečevanje migracij.

V Sloveniji se je ksenofobija pojavila v obliki naslednjih predsodkov v zvezi z imigranti (Jalušič, 2001, str. 1037):

- imigranti (ilegalni in ostali) predstavljajo grožnjo splošni varnosti;

- ogrožajo teritorialno celovitost in suverenost Slovenije;
- so potencialna ekonomska in socialna nevarnost (kratkoročno gledano v smislu trenutnega vzdrževanja, dolgoročno pa v obliki odžiranja delovnih mest);
- ogrožajo kulturo, navade, jezik;
- ogrožajo zdravje prebivalcev;
- so kriminalci, ker ilegalno vstopajo, povzročajo kriminal ali so sami del kriminalnih združb.

Pri reševanju problema s prebežniki je potrebna angažiranost države. Dejstvo je namreč, da se je Slovenija na začetku pred problemom bolj umikala kot ga reševala in da je naredila premalo glede reševanja odpora Slovencev do tujcev in vzpostavitve ustrezne migracijske politike. Toka ilegalcev iz nerazvitega v razviti svet ne more preprečiti nobena država, lahko pa ga omili s primernim programom ukrepov in z ustreznimi, za to usposobljenimi institucijami. Slovenija je med prvimi državami na udaru in je ta pritisk dolžna zadrževati tudi v interesu Evropske unije. Trendov tega pritiska ni mogoče odpraviti na obrobje družbenih vprašanj. Slovenija pa je problem prebežnikov na začetku potisnila na področje rednega policijskega ukrepanja in delovanja. Država mora biti najvišji subjekt vsakega naroda, ki mora delovati v najširšem družbenem interesu in nad vsemi strankarskimi interesi. Slovenska država ne more biti mehanizem v rokah vladajočih strank, ki uveljavljajo svoje interese (Šmidovnik, 2001, str. 8).

5. NASTANITEV PREBEŽNIKOV IN ILEGALNIH MIGRANTOV V REPUBLIKI SLOVENIJI

5.1. PREHODNI DOM REPUBLIKE SLOVENIJE ZA TUJCE

Jeseni 1991 je bil na osnovi Zakona o tujcih (Uradni list RS, št. 1/91-I, 44/97 in 50/98) v okviru Ministrstva za notranje zadeve Republike Slovenije ustanovljen Prehodni dom Republike Slovenije za tujce s sedežem v Ljubljani. Od leta 1992 pa do leta 1999 je navedeni dom nastanil in oskrbel 37.120 tujcev različnih kategorij, ki so bili iz 78 držav sveta. S 14.1.1999 je pričela veljati pravna osnova za prenehanje delovanja Prehodnega doma Republike Slovenije za tujce, čeprav je ta opravljal svoje naloge vse do 1.1.2000, ko je naloge Prehodnega doma Republike Slovenije za tujce za izvrševanje novega Zakona o tujcih (Uradni list RS, št. 61-2912/99) prevzel Center za tujce, naloge za izvrševanje Zakona o azilu (Uradni

list RS, št. 61-2911/99) pa Azilni dom (Letno poročilo o delu Prehodnega doma Republike Slovenije za tujce 1999, str. 3).

Tabela 6: Število nastanjenih tujcev v Prehodnem domu Republike Slovenije za tujce po kategorijah in po letih

Kategorija		1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
I.	Št.	24	14	20	10	65	102	263	776
	%	2	0,5	0,6	0,4	3	2,4	3	6,2
II.	Št	168	169	349	304	441	981	2632	4570
	%	14,2	6	11,4	12,6	21	23,5	29,6	36,4
III:	Št.	902	1765	2479	2019	1564	2904	5610	6650
	%	76,5	63	82	84	75	69,6	63,2	53
IV.	Št.	51	795	164	0	0	98	132	19
	%	4,3	28,5	5	0	0	2,3	1,5	0,1
V.	Št	33	54	36	70	25	86	232	544
	%	3	2	1	3	1	2,2	2,7	4,3
Skupaj	Št.	1178	2797	3048	2403	2095	4171	8869	12559
	%	100	100	100	100	100	100	100	100

Legenda:

I. prosilci za azil

II. tujci v postopku ugotavljanja identitete

III. tujci, ki jih iz kakršnih koli razlogov ni mogoče takoj odstraniti iz države

IV. mladoletni tujci

V. tujci, zavrjeni na Postaji letališke policije Brnik

Vir: Letno poročilo o delu Prehodnega doma Republike Slovenije za tujce 1999, str. 19.

Tujci, nastanjeni v Prehodnem domu Republike Slovenije za tujce, so v glavnem izhajali iz naslednjih držav: Zvezne republike Jugoslavije, Irana, Iraka, Turčije, Romunije, Bangladeša, Armenije, Moldavije, Makedonije (Letno poročilo o delu Prehodnega doma Republike Slovenije za tujce 1999, str. 9, 10). V obdobju 1992-1999 je bilo v Prehodnem domu Republike Slovenije za tujce nastanjenih največ tujcev, ki jih iz kakršnih koli razlogov ni bilo mogoče takoj odstraniti iz države (64,3 %), najmanj pa tujcev, zavrjenih na Postaji letališke

policije Brnik (3 %). Število nastanjenih tujcev v Prehodnem domu Republike Slovenije za tujce se je gibalo premosorazmerno s številom odkritih ilegalnih prehodov slovenske meje, razen v obdobju 1993-1995.

Prehodni dom Republike Slovenije za tujce s statusom organa v sestavi je imel ločena proračunska sredstva, ki so bila sestavni del proračuna Ministrstva za notranje zadeve. Glede na višino sprejetega proračuna za leto 1999 (306.541.000 tolarjev, od tega za plače 161.304.000 tolarjev, za materialne stroške 73.700.000 tolarjev, za prevoze tujcev 30.300.000 tolarjev, za oskrbo tujcev 11.737.000 tolarjev in za prehrano tujcev 29.500.000 tolarjev), je bilo že v prvem trimesečju očitno, da sredstva ne bodo zadostovala. Z osmimi predlaganimi prerazporeditvami sredstev jim je uspelo pridobiti skupnih 427.291.000 tolarjev, kar je zadostovalo za skoraj 100 % pokritje stroškov za leto 1999 (Letno poročilo o delu Prehodnega doma Republike Slovenije za tujce 1999, str. 14).

5.2. CENTER ZA TUJCE

Center za tujce opravlja svoje naloge na lokacijah v Ljubljani, Prosenjakovcih, od 11.9.2000 v objektu Veliki otok pri Postojni in od julija 2001 tudi v nekdanjem zbirnem centru za begunce v Vidoncih. V letu 2000 je bilo skupno število tujcev vseh kategorij, ki so bili nastanjeni v Centru za tujce, 14.576, v letu 2001 pa 10.034. V Azilnem domu je bilo leta 2000 nastanjenih 13.058 tujcev, leta 2001 pa 1.483. Ker se Center za tujce in Azilni dom nahajata na isti lokaciji, je bilo skupno v objektih za tujce leta 2000 nastanjenih 27.634 tujcev (leta 1999 pa 12.559 tujcev). Prevelika preobremenjenost kapacitet je pokazala tudi na problem nezadostnega števila kadrov (Poročilo o delu Centra za tujce za leto 2000, str. 1, Letno poročilo o delu Policije za leto 2001).

Zakon o tujcih (Uradni list RS, št. 61-2912/99) določa, da tujec nezakonito prebiva v Republiki Sloveniji, če:

- je nedovoljeno vstopil;
- mu je bil razveljavljen vizum ali je pretekel rok, za katerega mu je bil izdan;
- nima dovoljenja za prebivanje ali je to prenehalo ali bilo razveljavljeno;
- mu je bilo odpovedano prebivanje.

Za nedovoljen vstop tujca v državo se šteje, če ta (Uradni list RS, št. 61-2912/99):

- vstopi v državo, čeprav mu na podlagi 9. člena tega zakona ni bil dovoljen vstop;
- se izogne mejni kontroli;
- pri vstopu uporabi ponarejene, tuje ali kako drugače spremenjene potne in druge listine, ki so potrebne za vstop;
- organom mejne kontrole navede lažne podatke.

Tujcu se ne dovoli vstopa v državo, če (Uradni list RS, št. 61-2912/99):

- nima veljavne potne oziroma druge ustrezne listine;
- nima dovoljenja za vstop v državo;
- nima zadostnih sredstev za preživljanje za čas bivanja v Republiki Sloveniji in za vrnitev v državo, iz katere je prišel, ali za potovanje v tretjo državo;
- predstavlja nevarnost za javni red in mir, varnost in mednarodne odnose Republike Slovenije ali če obstaja sum, da bo njegovo bivanje povezano z izvajanjem terorističnih in drugih nasilnih dejanj, z nezakonitimi obveščevalnimi dejavnostmi, s posestjo posredovanja mamil ali drugimi kaznivimi dejanji;
- mu je skupaj z odpovedjo prebivanja prepovedan ponoven vstop v državo;
- še ni potekel čas, za katerega mu je bila izrečena stranska kazen izгона tujca, varstveni ukrep prisilne odstranitve tujca iz države ali izrečena prepoved vstopa v državo;
- na zahtevo pristojnih organov ne more utemeljiti namena in okoliščin nameravanega bivanja (prijeha) v državi;
- je v tranzitu in ni razvidno, da izpolnjuje pogoje za vstop v državo, v katero potuje.

Tujec, ki nezakonito prebiva v Republiki Sloveniji, mora državo zapustiti nemudoma oziroma v roku, ki mu je bil postavljen, saj se ga v nasprotnem primeru iz države prisilno odstrani. Policija ga namreč privede do državne meje in ga napoti preko meje.

Za tujca, ki ne zapusti države v določenem roku in ga iz kakršnih koli razlogov ni mogoče takoj odstraniti, in za tujca, katere identitete ni mogoče razbrati, odredi policija za čas do njegove odstranitve iz države nastanitev v Centru za tujce pri Ministrstvu za notranje zadeve, kjer veljajo posebna pravila bivanja in gibanja. Ta nastanitev ne sme biti daljša od šestih mesecev. Prisilna odstranitev ali vrnitev tujca v državo, kjer bi bilo njegovo življenje ali

svoboda ogrožena zaradi njegove rase, vere, narodnosti, pripadnosti posebni družbeni skupini ali političnega prepričanja, ali v državo, v kateri bi bil lahko izpostavljen mučenju ali nečloveškemu in poniževalnemu ravnanju ali kazni, ni dovoljena, razen v primeru, ko pomeni nevarnost za Republiko Slovenijo (Uradni list RS, št. 61-2912/99).

Tabela 7: Povprečno število bivalnih dni v Centru za tujce po kategorijah v letih 1999-2000

Kategorija	Povprečno število bivalnih dni v letu 1999	Povprečno število bivalnih dni v letu 2000	Porast/upad (v %)
I.	22,13	9,63	-56,4
II.	11,61	5,72	-50,7
III.	13,06	35,64	172,8
IV:	12,93	7,69	-40,5
V.	17,34	10,54	-39,21
Skupaj	16,06	8,78	-45,3

Legenda:

I. tujci, ki so brez dokumentov in so v postopku ugotavljanja identitete

II. tujci, ki ne izpolnjujejo pogojev za bivanje

III. tujci, ki jim je bila izrečena kazen izгона iz države

IV. tujci, ki jim je bil izrečen varstveni ukrep odstranitve iz države

V. mladoletni tujci

Vir: Letno poročilo o delu Prehodnega doma Republike Slovenije za tujce 1999, str. 8, Poročilo o delu Centra za tujce za leto 2000, str. 6.

Tujec je v Centru za tujce v povprečju bival leta 1999 16,06 dni, leta 2000 pa 8,78 dni. V letu 2000 se je glede na leto 1999 povečalo povprečno število bivalnih dni edino kategoriji tujcev, ki jim je bila izrečena kazen izгона iz države.

V letih 2000 in 2001 je bilo v Centru za tujce največ tujcev, ki so bili brez dokumentov in je bilo potrebno ugotavljati njihovo identiteto, najmanj pa je bilo tujcev v kategoriji izrečenega izгона. Tujci so v glavnem prihajali iz naslednjih držav: Iran, Turčija, Romunija, Bangladeš, Zvezna republika Jugoslavija, Kitajska, Irak, Moldavija (Poročilo o delu Centra za tujce za leto 2000, str. 4).

Zoper tujca, ki mu ni bil dovoljen vstop v državo ali mu je bila izrečena stranska kazen izgona tujca iz države oziroma varstveni ukrep odstranitve tujca iz države ali katerega identiteta ni ugotovljena, se lahko v Centru za tujce odredi bivanje pod strožjim policijskim nadzorom, kar pomeni omejitev svobode gibanja na prostore centra. Druga možnost je, da se za te kategorije tujcev odredi bivanje, pri čemer veljajo milejši ukrepi. Mladoletni tujci so v Centru za tujce nastanjeni v posebnem oddelku za mladoletnike, o njihovi nastanitvi pa mora Center za tujce obvestiti najbližji center za socialni delo (Uradni list RS, št. 61-2912/99).

Operativno delo v Centru za tujce opravljajo inšpektorji, katerih primarna naloga je uspešno odstranjevanje tujcev. V letu 2000 je bilo odstranjenih 4.543 tujcev, v letu 2001 pa 2.854 tujcev. Center za tujce sodeluje z Ministrstvom za notranje zadeve Republike Slovenije, policijskimi upravami in postajami ter Azilnim domom.

Tabela 8: Poraba sredstev (v tolarjih) za leto 2000 v Centru za tujce

	Proračun za leto 2000	Poraba sredstev
Pisarniški in splošni material	54.572.400,00	54.401.817,08
Posebni material	5.000.000,00	4.951.975,45
Poštnina	340.000,00	340.000,00
Prevozni stroški in storitve odstranjevanja	75.600.000,00	75.207.860,66
Dnevnice, nočnine	822.600,00	813.585,10
Drugi operativni stroški	400.000,00	324.645,40
Skupaj	136.735.000,00	136.039.883,69

Vir: Poročilo o delu Centra za tujce za leto 2000, str. 9.

Leta 2000 je bilo Centru za tujce namenjenih 101.735.000 tolarjev iz proračuna Republike Slovenije za oskrbo, prehrano in prevoze tujcev, dodatno odobrena sredstva za odstranjevanje tujcev pa so bila v višini 35.000.000 tolarjev, kar skupaj predstavlja 136.735.000 tolarjev. Iz proračuna Republike Slovenije za leto 2001 je Center za tujce dobil sredstva v višini 172.776.000 tolarjev za oskrbo, prehrano in prevoze tujcev (Interno gradivo Ministrstva za notranje zadeve).

Mirovni inštitut je izdal publikacijo z naslovom Prebežniki, kdo ste? na podlagi anketiranja 133 prebežnikov, ki so bili nastanjeni v Azilnem domu v Ljubljani, Centru za tujce v Ljubljani, Prehodnem domu za tujce v Postojni, begunskemu zbirnemu centru v Kozini in Centru za tujce na Velikem otoku pri Postojni v aprilu in maju leta 2001. Rezultati ankete so bili naslednji (Pajnik, 2001, str. 23, 24, 93, 110):

- prebežniki niso ne bogati avanturisti ne neizobraženi divjaki;
- 12 % anketiranih prebežnikov je imelo višjo ali visoko izobrazbo;
- 84 % anketiranih prebežnikov je govorilo vsaj en tuj jezik;
- 22 % anketiranih prebežnikov je govorilo tri tuje jezike in več;
- 79 % anketiranih prebežnikov slovenski policisti niso seznanili z njihovimi pravicami;
- 21 % anketiranih prebežnikov ni vedelo, katere pravice imajo;
- 88 % anketiranih prebežnikov je pokazalo pripravljenost integrirati se v okolje nove države.

5.3. AZILNI DOM

Azilni dom je organiziran za nastanitev in oskrbo prosilcev za azil, ki jim tako pripada bivanje, prehrana, obleka in žepnina. V Azilnem domu sta organizirani služba za operativne zadeve, kamor tujci podajo vlogo za azil strokovnim delavcem, in služba za namestitev in oskrbo. V Azilnem domu na Celovški 166 je 120 ležišč. V zbirnih centrih Urada za priseljevanje in begunce (zbirni centri Črnomelj, Hrastnik, Ilirska Bistrica, Kozina in Postojna) pa je na voljo še 122 ležišč.

Od leta 1991 do leta 2000 je v Sloveniji za azil zaprosilo 10522 oseb, status begunca pa je bil priznan le 13 osebam. Leta 2001 je prošnjo za status begunca vložilo 399 beguncev. Za azil je zaprosilo največ državljanov Irana, Turčije, Iraka, Zvezne republike Jugoslavije, Bangladeša, Afganistana, Alžirije (Poročilo o delu Ministrstva za notranje zadeve za leto 2000, str. 22). Velika razlika med številom registriranih ilegalnih prehodov slovenske meje in številom prosilcev za azil v Sloveniji dokazuje, da je Slovenija samo tranzitna država za prebežnike. Ciljne države za prebežnike so države Evropske unije, vendar imajo te restriktivno azilno politiko. Zaradi neskladja med ponudbo in povpraševanjem po azilu v teh državah narašča trgovanje in izkoriščanje iskalcev azila (Koser, 2000, str.102-106).

Republika Slovenija daje azil tujcem, ki zaprosijo za zaščito iz razlogov, določenih v Konvenciji o statusu beguncev in Protokolu o statusu beguncev (Ženevska konvencija). Obenem daje Republika Slovenija azil iz humanitarnih razlogov tudi tujcem, ki zaprosijo za zaščito, če bi vrnitev teh oseb v njihovo izvorno državo lahko ogrozila njihovo varnost ali fizično integracijo v smislu Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin v okoliščinah, ki jih Ženevska konvencija ne določa (Uradni list RS, št. 61-2911/99).

Azil je zaščita, ki se v Republiki Sloveniji daje tujcem. Ko je tujcu priznana pravica do azila, postane le-ta begunec. Postopek za pridobitev statusa begunca se začne z vložitvijo prošnje za azil pri Ministrstvu za notranje zadeve, Azilnem domu ali policiji. Tujec, ki nezakonito vstopi v Republiko Slovenijo, mora v najkrajšem možnem času zaprositi za azil. Le v tem primeru se tujca ne obravnava kot prekršek nezakonitega prehoda državne meje. Prošnje za azil, ki jih vložijo mladoletniki brez spremstva, se obravnavajo prednostno. Vsakega tujca, ki je vložil prošnjo za azil, se mora takoj napotiti v Azilni dom, kjer se mu lahko gibanje začasno omeji ali pa ne. Gibanje se lahko omeji s prepovedjo gibanja izven določenega območja ali s prepovedjo gibanja izven Azilnega doma oz. njegove izpostave ali s prepovedjo gibanja izven mejnega prehoda. Organ prve stopnje z odločbo prošnji za azil ugodí, pri čemer je prosilcu za azil priznan status begunca, ali pa jo zavrne kot neutemeljeno in določi rok, v katerem mora prosilec zapustiti Republiko Slovenijo (Uradni list RS, št. 61-2911/99).

Prosilci za azil imajo pravico do (Uradni list RS, št. 61-2911/99):

- bivanja v Republiki Sloveniji, dokler postopek ni pravnomočno končan;
- osnovne oskrbe;
- osnovnega zdravstvenega varstva;
- denarne pomoči ali žepnine;
- brezplačne pravne pomoči pri uveljavljanju pravic po tem zakonu;
- humanitarne pomoči;
- osnovnošolskega izobraževanja;
- opravljanja začasnega ali občasnega dela.

Dolžnosti prosilcev za azil so (Uradni list RS, št. 61-2911/99):

- spoštovati morajo zakone in druge predpise Republike Slovenije ter ukrepe državnih organov;
- vedno morajo biti dosegljivi pristojnim organom;
- odzivati se morajo na vabila pristojnih organov in sodelovati ves čas postopka za pridobitev azila;
- v treh dneh morajo pristojnemu organu sporočiti vsako spremembo svojega naslova;
- spoštovati morajo odredbe pristojnih organov glede omejitve gibanja.

Ministrstvo za notranje zadeve zagotovi prosilcem za azil, ki so nastanjeni v Azilnem domu, oskrbo, ki vključuje obleko, prehrano in žepnino, če sami nimajo lastnih sredstev za preživljanje. Iz proračuna Republike Slovenije za leto 2000 je bilo Azilnemu domu namenjenih 20.928.000 tolarjev za oskrbo in prehrano azilantov, leta 2001 pa 76.700.000 tolarjev (Interno gradivo Ministrstva za notranje zadeve). Prosilcem za azil se izdaja izkaznica prosilca za azil, izjemoma pa tudi dovoljenje za prehod državne meje.

Begunci, ki jim je bil priznan status begunca, imajo pravico do (Uradni list RS, št. 61-2911/99):

- stalnega prebivanja,
- denarne pomoči,
- najnujnejših stanovanjskih prostorov,
- zdravstvenega varstva,
- šolanja in izobraževanja,
- pomoči pri vključevanju v okolje,
- zaposlitve in vključevanja v druge oblike aktivne politike zaposlovanja.

Dolžnosti beguncev so (Uradni list RS, št. 61-2911/99):

- spoštovati morajo ustavno ureditev, zakone, predpise in druge splošne pravne akte Republike Slovenije in ukrepe državnih organov;
- prijaviti morajo prebivališče in vsako spremembo prebivališča v treh dneh pri pristojni upravni enoti;
- obvestiti morajo pristojni organ o zaposlitvi.

Beguncem se izdajajo potni listi za begunce, osebne izkaznice za begunce, vizumi za prihod ali odhod in odhodno-prihodni vizumi.

6. MEDNARODNO SODELOVANJE SLOVENIJE PRI OBVLADOVANJU NEZAKONITIH MIGRACIJSKIH TOKOV

Slovenija je začela z aktivnim mednarodnim sodelovanjem pri obvladovanju nezakonitih migracijskih tokov leta 1999, pred tem pa so bile opazne le priprave na pristop Slovenije k schengenskemu sporazumu in sodelovanje slovenske policije z varnostnimi organi sosednjih držav glede vračanja tujcev. Na dvostranski ravni je slovenska policija leta 1999 sodelovala z varnostnimi organi sosednjih držav pri reševanju vprašanj glede ilegalnih migracij, vračanja tujcev, ukrepov za učinkovitejše varovanje državne meje in zagotavljanja infrastrukture na mejnih prehodih. Z italijansko policijo je bil sklenjen sporazum o sodelovanju med policijama, preverjena pa je bila uspešnost izvajanja sporazuma z avstrijsko policijo (Poročilo o delu Policije za leto 1999, str. 40).

Na večstranski ravni se je slovenska policija leta 1999 v okviru projekta Evropske komisije Odysseus udeležila simpozija o uporabi ponarejenih potnih listin in ilegalnih migracijah. Naša policija je sodelovala tudi pri projektu Bridge (odkrivanje kriminalnih združb, ki se ukvarjajo z ilegalnim tihotapljenjem ljudi prek državnih meja). Slovenska delegacija se je udeležila 28. zasedanja evropske regionalne konference Interpola v Oslu in 68. zasedanja generalne skupščine Interpola v Seulu. Na 4. konferenci Interpola o ponarejenih potovalnih dokumentih so naši predstavniki predstavili stanje naše države na tem področju. Sodelovanje je potekalo tudi s Svetom Evrope in Organizacijo združenih narodov na področju nedovoljenih migracij (Poročilo o delu Policije za leto 1999, str. 41).

Na večstranski ravni je največ dejavnosti v slovenski policiji leta 2000 v sklopu priprav na članstvo v Evropski uniji potekalo v okviru programa Phare oziroma partnerskega medinstitucionalnega sodelovanja ("twinning"). Od 1.9.1999 do konca avgusta 2000 je potekal twinning projekt na področju nadzora državne meje s partnerskima državama Nemčijo in Avstrijo, 1.9.2000 pa se je začel nov twining projekt, ki je nadgradnja prvega. Z Avstrijo je potekal twinning projekt na področju migracij od 1.1.2000 do 23.12.2000. Gre namreč za projekte Vzpostavitev učinkovitega sistema nadzora državne meje I in II in Migracije, pri

katerih gre za sodelovanje pri opredelitvi organizacijsko-kadrovskega koncepta nadzora državne meje, določitvi opremljenosti in usposobljenosti policije, prilagoditvi mejne kontrole na letališčih, v pristaniščih in vlakih, opredelitvi koncepta izravnalnih ukrepov, prilagoditvi zakonodaje o tujcih ter pripravi nove mejne zakonodaje in potrebnih meddržavnih sporazumov s sosednjimi državami. Slovenska policija je sodelovala v okviru pakta stabilnosti za jugovzhodno Evropo in jadransko-jonske pobude (nedovoljene migracije). Sodelovala je tudi pri projektih Bridge, EPOS, Mozaik, ki se ravno tako nanašajo na preprečevanje nedovoljenih migracij. Slovenska delegacija se je udeležila 69. zasedanja generalne skupščine Interpola in 29. evropske regionalne konference Interpola (Poročilo o delu Policije za leto 2000, str. 40-41).

Leta 2000 je slovenska policija na dvostranski ravni nadaljevala sodelovanje z varnostnimi organi sosednjih držav iz leta 1999. Na podlagi dogovora med slovenskimi in hrvaškimi predstavniki so v patrolje za varovanje državne meje na območju policijske uprave Maribor in Murska Sobota vključili hrvaške opazovalce, na območju policijske uprave Nova Gorica pa so začele sodelovati mešane slovensko-italijanske patrolje na podlagi memoranduma o sodelovanju pri določitvi operativnih oblik skupnega nadzora na slovensko-italijanskem obmejnem območju (Poročilo o delu Policije za leto 2000, str. 41).

1. oktobra 2001 je bila na Brdu pri Kranju Regionalna ministrska konferenca o migracijah, ki so se je udeležili slovenski, italijanski, avstrijski, madžarski, hrvaški in belgijski notranji ministri. Namen srečanja je bil, da se med državami udeleženkami konference vzpostavi in razvije sodelovanje na področju obvladovanja migracijskih tokov v smeri načrtovanja skupne migracijske politike Evropske unije in da se vzpostavijo učinkovite oblike regionalnega in bilateralnega sodelovanja med državami udeleženkami konference pri nadzoru nezakonitih migracijskih tokov. To zahteva usklajevanje strategij za preprečevanje ilegalnih migracij, načrtovanje ukrepov in njihovo izvajanje. Ministri so na koncu podpisali skupno izjavo Brdo-joint declaration, s katero pristopajo k izvajanju konkretnih ukrepov na področju migracijske politike in azila, z namenom učinkovitejšega obvladovanja nezakonitih migracijskih tokov (Regionalna ministrska konferenca o migracijah, 2001).

Ukrepi, ki jih je potrebno izvesti na področju migracije in azila, so (Regionalna ministrska konferenca o migracijah, 2001):

1. Na regionalni ravni:

- opredelitev enotnih kriterijev in metodologij za spremljanje in pravilno vrednotenje nezakonitih migracijskih tokov;
- izmenjava informacij o dopolnilih k zakonom na področju vstopa in bivanja tujcev na območju držav udeleženk ter izmenjava informacij o viznih politikah;
- uporaba nacionalnih kontaktnih točk za izmenjavo informacij o migracijskem gibanju, kar predpostavlja:
  - a) mesečno izmenjavo poročil o migracijskih tokovih, ki vključujejo podatke o tujcih, ki nezakonito bivajo v konkretni državi, podatke o prijetih organizatorjih in njihovih mednarodnih povezavah, podatke o poteh nezakonitega vstopa, podatke o zavrženih in prevzetih migrantih in azilantih;
  - b) izmenjavo informacij o odkritih ponarejenih listinah in metodah ponarejanja;
  - c) zbiranje in izmenjava podatkov glede identifikacije tujcev, ki so bili prijeti med nezakonitim vstopom v državo, ali azilantov v skladu z nacionalno in mednarodno zakonodajo;
- uporaba “oficirjev za zvezo” v državah udeleženkah za izmenjavo podatkov, ki jih določa ta skupna izjava;
- krepitev čezmejnega bilateralnega sodelovanja, zlasti kar zadeva nadzor državnih meja;
- vzpostavitev sistema hitrega opozarjanja v primerih, ko velike skupine tujcev nezakonito prehajajo mejo;
- načrtovanje delovanja skupnih patroljnih služb v bližini meja Avstrije, Hrvaške, Madžarske, Italije in Slovenije s tretjimi državami ter meja držav, ki sodelujejo v tej ponudbi;
- sodelovanje med sodelujočimi državami v repatriaciji tujcev, ki so jim pristojni organi teh držav vročili nalog za izgon;
- oblikovanje vzajemne podpore med državami udeleženkami z državami izvora glede sporazumov o prevzemu oseb na državni meji;
- organiziranje delavnic o stanju na področju človekovih pravic v državah izvora azilantov, na katerih sodelujejo uradniki za azil, ki določajo, ali prosilci izpolnjujejo pogoje ali ne;
- priznavanje pomembnosti pospešenih azilnih postopkov za prosilce za azil, ki za azil zaprosijo iz drugih razlogov in ne zato, ker iščejo zaščito v konkretni državi, ter učinkovito

izvajanje obstoječih instrumentov, kot so na primer Dublinska konvencija in bilateralni sporazumi o sprejemu oseb na državni meji.

2. Spremljanje aktivnosti na mednarodni ravni:

- seznanjanje s trendi nezakonitih migracijskih tokov v državah jugovzhodne Evrope, skozi katere ti tokovi potekajo;
- priprava programov tehnične pomoči državam, skozi katere potekajo nezakoniti migracijski tokovi, na vladni bilateralni ravni med državami članicami Evropske unije in tranzitnimi državami ter kot del programov Evropske unije, transatlantskega dialoga in Pakta stabilnosti;
- priprava teoretičnih izhodišč za znanstveno-raziskovalni projekt na področju migracij;
- posveti na nacionalni ravni in ravni Evropske unije z mednarodnimi organizacijami (Visoki komisariat Združenih narodov za begunce, Mednarodna organizacija za migracije) z namenom dvigovanja zavesti o problemih azila;
- podpora dostopu do virov sekretariata Medvladne konference za redno izmenjavo statistike in podatkov o azilantih;
- pomoč z informacijami: o razvoju migracijske in azilne politike, o ukrepih, o oblikovanju skupnih pravil za nadzor meja, o aktivnostih za boj proti nezakoniti migraciji, na prvem mestu na področju trgovine z belim blagom in tihotapstva ljudi.

Belgija je od 29. septembra do 3. oktobra 2001 vodila tako imenovano akcijo HIO (High Impact Operation) oziroma akcijo proti ilegalnim migracijam in trgovanju z ljudmi. V projekt so bile vključene Latvija, Litva, Estonija, Poljska, Češka, Slovaška, Madžarska, Slovenija, Romunija in Bolgarija. Turčija, Malta, Ciper, Islandija in Norveška so bile povabljeni kot države opazovalke. Akcijo so tako izvajali na bodoči zunanji meji Evropske unije. V Sloveniji so akcijo izvajali na vseh policijskih upravah, vključevala pa je poostren režim nadzora na mejnih prehodih z Republiko Hrvaško, poostreno varovanje slovensko-hrvaške meje ter notranjosti države.

Slovensko-hrvaška meja bo po vstopu Slovenije v Evropsko unijo postala del zunanje meje Evropske unije. Skrbno varovanje te meje ne bo samo v interesu Slovenije, ampak tudi Evropske unije. Stroške gradnje, obnove in opreme mejnih prehodov na slovensko-hrvaški meji

bo delno krila Evropska unija. V njenem interesu bo, da Slovenija zajezi prvi val prebežnikov, saj bo južna meja Slovenije postala del zunanje meje Evropske unije. Minister za evropske zadeve pričakuje, da bo Slovenija leta 2005, torej leto po pričakovanem vstopu v Evropsko unijo, polno vključena v schengenski sistem. S sklepom Evropske unije, da posamezna država izpolnjuje pogoje za odpravo notranjih meja, se namreč vzpostavi schengenski nadzor. Meje Slovenije z Avstrijo, Italijo in Madžarsko se ne bodo odpravile z vstopom Slovenije v Evropsko unijo, ampak z navedenim sklepom Evropske unije.

Schengenski sporazum je dokument, ki prebivalcem držav podpisnic zagotavlja svobodno gibanje v t.i. schengenskem prostoru, hkrati pa predstavlja učinkovit instrument za urejanje pritoka tujcev v te države. Sporazum je bil sklenjen v Schengenu, države podpisnice so Francija, Nemčija, Belgija, Luksemburg in Nizozemska. Kasneje so se pridružile še Italija, Španija, Portugalska in Avstrija. Status opazovalk imata Danska in Finska.

Slovenija od osamosvojitve naprej postopoma prilagaja ukrepe pri nadzoru državne meje schengenskim standardom. Naloga, da se zagotovi zadostne kapacitete za varovanje slovensko-hrvaške meje, je zahtevna. Na osnovi določenega koncepta dela policije, kadrovskih potreb, programov izobraževanja in usposabljanja, opreme za izvajanje nalog, nadgradnje informacijsko-telekomunikacijskega sistema je nastal akcijski plan ukrepov pri zagotavljanju zadostnih kapacitet v policiji za izvajanje schengenskega pravnega reda. Ukrepe je potrebno izvesti do leta 2005, če hoče Slovenija izpolniti kriterij za izvajanje schengenskega pravnega reda. Ta pravni red med drugim določa, da je potrebno opraviti obsežno mejno kontrolo pri vseh tujcih iz tretjih držav, torej tistih držav, ki niso članice Evropske unije. Kontrola obsega preverjanje potnega lista, preverjanje v schengenskem informacijskem sistemu in preverjanje izpolnjevanja pogojev za vstop v vse države podpisnice schengenskega sporazuma.

Pogoji za vstop tujcev v države podpisnice schengena sporazuma:

- veljavna potna listina,
- veljavni vizum, če je potreben,
- tujec mora imeti sredstva za kritje stroškov bivanja in potovanja,
- tujec mora dokazati namen potovanja,
- tujec ne sme biti na seznamu nezaželenih oseb v državi,

- tujec ne sme ogrožati javne varnosti.

SKLEP

Tihotapljenje ljudi je v Sloveniji in po svetu zelo kompleksen problem. Ilegalnih migracij ljudi z enega na drugi konec sveta se ne loteva samo internacionalno organizirani kriminal, ampak tudi transnacionalno, multinacionalno in v končni fazi še globalno organizirani kriminal. Tako globalno organiziran kriminal lahko primerjamo z dejavnostjo globalno usmerjenega podjetja. Na čelu obeh dejavnosti je ena oseba, ki pa mora za uspešno izvedbo posla sodelovati z vodiči v drugih državah v prvem primeru in z direktorji podružnic po svetu v drugem primeru. Obe dejavnosti sta kompleksni, zahtevata natančno določeno organizacijo, usklajevanje, znanje, razgledanost, zaupanje in sodobne komunikacijske pripomočke. Uspešna izvedba posla prinaša obema velike dobičke, saj kdor tvega, tudi veliko zasluži.

Slovenija leži na območju, kjer potekajo pomembne prometne poti med zahodom na eni strani ter jugom in vzhodom na drugi strani. Kot takšna je del svetovne sestavljenke mednarodnega organiziranega kriminala tihotapljenja ljudi. Slovenska policija se lahko pohvali z velikimi dosežki na tem področju. To potrjujejo statistični podatki registriranih ilegalnih prehodov tujcev čez slovensko ozemlje in odkritih organizatorjev ilegalnih prehodov. Seveda je treba pri vsem tem upoštevati tudi dejstvo, da obstaja določeno število neregistriranih ilegalnih prehodov tujcev čez slovensko ozemlje in neodkritih organizatorjev ilegalnih prehodov. Policisti se pri opravljanju te dejavnosti srečujejo z nemalo problemi, zato bo v prihodnje potrebno poskrbeti za boljše kadrovske, tehnične, komunikacijske in opremno stanje.

Sodobni migracijski tokovi potekajo iz nerazvitih v razvite države. Razlog za to je, da obstajajo velike razlike med obema vrstama držav. V nerazvitih državah število prebivalcev eksplozivno narašča, v razvitih državah pa upada. Ljudje iz revnih vidijo v razvitih državah priložnost za boljše življenje, delo in zaslužek. Pripravljene so delati vsa tista dela, ki jih domače prebivalstvo odklanja, in sicer za ceno, ki je za delodajalca ugodnejša v primeru ilegalne zaposlitve tujca. Imigranti v razvitih državah bi tako rešili te države pred nevarnostjo, ki jim grozi zaradi prenizke rodnosti, obenem pa bi zapolnili niše na trgu dela. Vendar je odnos razvitih držav do ljudi, ki prihajajo iz tretjega sveta, ponižujoč, nenaklonjen, sovražen. Ksenofobija je marsikje prerasla v rasizem.

Slovenija se je tudi že soočila s problemom ksenofobičnega prebivalstva v odnosu do tujcev, nastanjenih v Prehodnem domu Republike Slovenije za tujce, Centru za tujce in Azilnemu domu. Prevelika obremenjenost kapacitet v navedenih institucijah, sovražen odnos Slovencev do prebežnikov in velika poraba sredstev državnega proračuna za delovanje teh institucij kažejo na obsežen problem, ki se mu ni mogoče izogniti. Potrebna bi bila prenova obstoječih kapacitet in gradnja novih. To pa je povezano s protesti ljudi in vprašanjem denarja iz državnega proračuna.

Kompleksen problem tihotapljenja ljudi iz nerazvitih v razvite države zahteva sodelovanje med državami izvora migracijskih tokov, tranzitnimi državami in ciljnimi državami migracijskih tokov. Slovenija kot tranzitna država nezakonitih migracijskih tokov, v manjših primerih pa tudi kot ciljna država, uspešno mednarodno sodeluje pri obvladovanju nezakonitih migracijskih tokov. To dokazujejo številne aktivnosti in projekti na dvostranski in večstranski ravni, pri katerih je Slovenija sodelovala, velik korak pa predstavlja Regionalna ministrska konferenca o migracijah, ki je potekala na Brdu pri Kranju, kjer je bila podpisana deklaracija Brdo-joint declaration, s katero so bili sprejeti številni ukrepi za omilitev problema ilegalnih migracij. Uspešno je tudi pripravljano Slovenije na izvajanje schengenskega sporazuma, saj bo sedanja meja Slovenije s Hrvaško postala del zunanje meje Evropske unije.

Tujec pomeni drugačnost v vsaki družbi, ki ni domača. Drugačnost je tista, ki nas v vsakem pogledu dela zanimive, edinstvene, razlikovalne. Danes je nekdo drugačen v naši družbi, mogoče pa bo kdo izmed nas jutri drugačen v neki tuji družbi. Prihodnost je negotova, zato se nikoli ne ve, kdaj bomo sami potrebovali pomoč.

LITERATURA

1. Batis Roman: Migracijski pritiski na Republiko Slovenijo. Revija za kriminalistiko in kriminologijo, Ljubljana, 50 (1999), 3, str. 202-214.
2. Bevc Milena: Migracije v Sloveniji v luči vključitve v EU. Ljubljana : Inštitut za ekonomska raziskovanja, 2000. 107 str.
3. Caharijas Domen: Ilegalci ostali brez prijatelja. Dnevnik, Ljubljana, 1.12.2000, str. 19.
4. Franz Damjan, Vipotnik Miča: Lončarić spet v pripor? Dnevnik, Ljubljana, 24.1.2002, str. 22.
5. Gushulak B.D., Keane V.P.: The Medical Assessment of Migrants: Current Limitations and Future Potential. International Migration, Oxford, Malden, 39(2001), 2, str. 29-42.
6. Jalušič Vlasta: Okrogla miza "Lekcija ksenofobije ob imigrantski krizi v Sloveniji: kaj se lahko iz nje naučimo?". Dnevi varstvoslovja, Ljubljana, 2001, str. 1037-1038.
7. Kante Lojze: Ministra, okrepljene policijske enote, nakar še prebežniki. Delo, Ljubljana, 2.8.2001, str. 1.
8. Koser Khalid: Asylum Policies, Trafficking and Vulnerability. International Migration, Oxford, Malden, 38(Special Issue 1/2000), 3, str. 91-111.
9. Kovač Bogomir: Če država izgubi glavo. Delo, Ljubljana, 10.2.2001, str. 7.
10. Kovač Bogomir: Tujci so samo ogledalo političnih, kulturnih, ekonomskih čudaštev. Finance, Ljubljana, 2001, 66, str. 16.
11. Malačič Janez: Demografija. Teorija, analiza, metode in modeli. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2000. 378 str.

12. Malačič Janez: Illegal Migration: A Perspective from Slovenia. International conference Geographical Mobility in Italy: Features and Trends, Regional Differences and Processes of Space-Shaping in the New Multicultural Society. Trieste : University of Trieste, 14-17 March 2002. 10 str.
13. Marussig Mitja: Nova Gorica neučinkovita. Primorske novice, Koper, 24.8.2001, str. 24.
14. Pajnik Mojca et al.: Prebežniki, kdo ste? Ljubljana : Mirovni inštitut, 2001. 137 str.
15. Pečar Janez: Sodobne migracije in kriminologija. Revija za kriminalistiko in kriminologijo, Ljubljana, 49(1998), 1, str. 3-12.
16. Pudgar Avgust: Nepovabljeni pred vrati raja. Delo, Ljubljana, 15.12.2000, str. 9.
17. Salt John: Trafficking and Human Smuggling: A European Perspective. International Migration, Oxford, Malden: 38(Special Issue 1/2000), 3, str. 31-56.
18. Salt John, Stein Jeremy: Migration as a Business: The Case of Trafficking. International Migration, Oxford, Malden: 35(1997), 4, str. 467-494.
19. Šmidovnik Janez: Vladavina vaških straž. Delo, Ljubljana, 10.2.2001, str. 8-9.
20. Umer Iztok: Prekratka zatožna klop. Delo, Ljubljana, 22.11.2001, str. 13.
21. Verlič-Christensen Barbara: Migracijska politika Evropske skupnosti in Slovenija. Teorija in praksa, 37(2000), 6, str. 1117-1131.
22. Virjent Bojana, Vukan Branko: Povečani migracijski tokovi v Republiki Sloveniji - potreba po znanju tujih jezikov za uspešno izvedbo policijskih postopkov pri obravnavanju ilegalcev. Dnevi varstvoslovja, 2001, str. 581-595.

VIRI

1. Akcijski program mednarodne konference o prebivalstvu in razvoju. Ljubljana : Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 1994. 95 str.
2. Interno gradivo Policijske uprave Nova Gorica. Nova Gorica, 2001.
3. Interno gradivo Ministrstva za notranje zadeve. Ljubljana, 2001.
4. Letno poročilo o delu Prehodnega doma Republike Slovenije za tujce 1999. Ljubljana : Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, 2000. 22 str.
5. Mesečni statistični pregled Republike Slovenije. Ljubljana : Statistični urad Republike Slovenije, 50(2001), 12, 101 str.
6. Poročilo o delu Centra za tujce za leto 2000. Ljubljana : Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Policija, 2001. 9 str.
7. Poročilo o delu Ministrstva za notranje zadeve za leto 1996. Ljubljana : Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, 1997. 96 str.
8. Poročilo o delu Ministrstva za notranje zadeve za leto 2000. Ljubljana : Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, 2001. 111 str.
9. Poročilo o delu Policije za leto 1998. Ljubljana : Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, 1999. 57 str.
10. Poročilo o delu Policije za leto 1999. Ljubljana : Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Policija, 2000. 45 str.
11. Poročilo o delu Policije za leto 2000. Ljubljana : Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Policija, 2001. 45 str.

12. Poročilo o delu Policije za leto 2001. Ljubljana : Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Policija, 2002.
(URL: <http://www.policija.si/si/statistika/lp/meja2001.html>)
13. Recent demographic developments in Europe 2001. Strasbourg : Council of Europe, 2001.
101 str.
14. Regionalna ministrska konferenca o migracijah. Ljubljana : Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije.
(URL: http://www.mnz.si/si/szj/szj_prikaz_det.php?id==77), 3.10.2001.
15. Resolucija o imigracijski politiki Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 40/1999)
16. Statistične informacije, št. 107/2000. Ljubljana : Statistični urad Republike Slovenije, 2000.
50 str.
17. Statistični letopis MNZ 1999. Ljubljana : Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, 1999. 250 str.
18. Statistični letopis MNZ 2000. Ljubljana : Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, 2000. 262 str.
19. Trends in international migration. Pariz : Organisation for economic co-operation and development, 1999. 328 str.
20. Zakon o azilu (Uradni list RS, št. 61-2911/99).
21. Zakon o nadzoru državne meje (Uradni list RS, št. 212-08/91-3/2)
22. Zakon o tujcih (Uradni list RS, št. 61-2912/99).